

THOMAS SINDING: *Forbrukssamvirket*. Forretnings- og Organisationsprincipper. Oslo 1927. Cammermeyers Boghandel. 240 Sider.

Den skandinaviske kooperative Literatur er i de senere Aar blevet beriget med flere gode Bøger. Nu udkommer der fra Norge igen en Bog om Kooperation, som i flere Henseender er det bedste af det hidtil skrevne om Emnet. Sinding søger ved at gaa udenom Dogmer og Slagord at give en rent socialøkonomisk Skildring af Forbrugerkooperationen ud fra almindelige socialøkonomiske Synspunkter. Opgaven har dels været at give en Fremstilling af det organisationsmæssigt særegne ved den kooperative Vareproduktion og -distribution, dels at belyse de samfundsøkonomiske Virkninger af Kooperations Konkurrence med de private Virksomheder. Bogen er for største Delen almindelige Betragtninger, men indenfor disses Ramme mener Forfatteren at det skulde være Socialøkonomiens videre Opgave at foretage nøjagtige statistiske regnskabsmæssige Undersøgelser.

Nogen Definition ønsker Sinding ikke at komme ind paa, idet det som oftest er ugørligt at udtømme økonomiske Organisationsformers Væsen i samlende Formler. Man maa først beskrive faktisk forekommende kooperative Foretagender i Hovedtrækkene, hvorefter Definitionen bliver overflødig — i hvert Fald kan den højst blive en lang og indviklet Sætning, som opsummerer Beskrivelsen. Som to væsentlige Træk ved Kooperations nævnes dog i denne Forbindelse Bevægelsens sociale Karakter og Formindsnelsen i Tallet paa Mellemlid.

Første Trediedel behandler forskellige organisationsmæssige Principper: 1) Salg til Dagspriser, 2) kontant Betaling, 3) Foreningernes Aabenhed og 4) Medlemmernes Forhold til Ledelsen.

Til Prispolitiken bemærkes, at Begrebet „Dagspriser“ for mange Varer ikke er let at angive med Sikkerhed, hvorfor Kooperations faar et vist Spillerum i sine Prisfastsættelser. For at holde lave Priser taler Hensynet til de fattigste, som altid vil købe der, hvor de i Øjeblikket kan faa Varerne billigst. Paa den anden Side vil højere Priser — og dermed højere Dividende ved Aarets Udgang — have sin Tiltrækning paa mange og virke som en Slags tvungen Opsparing. Der er imidlertid den Fare — fra Medlemmernes Synspunkt — ved høje Dividender, at disse ofte giver Anledning til Krav fra Funktionærerne om Lønforhøjelse.

Kravet om kontant Salg muliggør lavere Priser, dels ved at spare en Renteudgift for Foreningen, og dels ved at der

THOMAS SINDING: *Forbrukssamvirket*. Forretnings- og Organisationsprincipper. Oslo 1927. Cammermeyers Boghandel. 240 Sider.

Den skandinaviske kooperative Literatur er i de senere Aar blevet beriget med flere gode Bøger. Nu udkommer der fra Norge igen en Bog om Kooperation, som i flere Henseender er det bedste af det hidtil skrevne om Emnet. Sinding søger ved at gaa udenom Dogmer og Slagord at give en rent socialøkonomisk Skildring af Forbrugerkooperationen ud fra almindelige socialøkonomiske Synspunkter. Opgaven har dels været at give en Fremstilling af det organisationsmæssigt særegne ved den kooperative Vareproduktion og -distribution, dels at belyse de samfundsøkonomiske Virkninger af Kooperations Konkurrence med de private Virksomheder. Bogen er for største Delen almindelige Betragtninger, men indenfor disses Ramme mener Forfatteren at det skulde være Socialøkonomiens videre Opgave at foretage nøjagtige statistiske regnskabsmæssige Undersøgelser.

Nogen Definition ønsker Sinding ikke at komme ind paa, idet det som oftest er ugørligt at udtømme økonomiske Organisationsformers Væsen i samlende Formler. Man maa først beskrive faktisk forekommende kooperative Foretagender i Hovedtrækkene, hvorefter Definitionen bliver overflødig — i hvert Fald kan den højst blive en lang og indviklet Sætning, som opsummerer Beskrivelsen. Som to væsentlige Træk ved Kooperations nævnes dog i denne Forbindelse Bevægelsens sociale Karakter og Formindsnelsen i Tallet paa Mellemlid.

Første Trediedel behandler forskellige organisationsmæssige Principper: 1) Salg til Dagspriser, 2) kontant Betaling, 3) Foreningernes Aabenhed og 4) Medlemmernes Forhold til Ledelsen.

Til Prispolitiken bemærkes, at Begrebet „Dagspriser“ for mange Varer ikke er let at angive med Sikkerhed, hvorfor Kooperations faar et vist Spillerum i sine Prisfastsættelser. For at holde lave Priser taler Hensynet til de fattigste, som altid vil købe der, hvor de i Øjeblikket kan faa Varerne billigst. Paa den anden Side vil højere Priser — og dermed højere Dividende ved Aarets Udgang — have sin Tiltrækning paa mange og virke som en Slags tvungen Opsparing. Der er imidlertid den Fare — fra Medlemmernes Synspunkt — ved høje Dividender, at disse ofte giver Anledning til Krav fra Funktionærerne om Lønforhøjelse.

Kravet om kontant Salg muliggør lavere Priser, dels ved at spare en Renteudgift for Foreningen, og dels ved at der

undgaas Tab paa usolide Betalere. Naar der fra Kooperationens Side peges paa, at Privathandelens Kredit til Kunderne bringer disse i et Afhængighedsforhold til Købmændene, saa er dette ikke — efter Sindings Mening — en Grund for Kooperationen til ikke at give Kredit. Faren ligger nemlig tværtimod i, at Foreningen bliver afhængig af Medlemmernes Betalingsevne.

Princippet om, at alle og enhver skal have Adgang til at blive Medlem af Foreningerne, gælder ikke ubetinget. Saalænge der er ubegrænset Adgang til at faa Varer, er Foreningerne selv i Almindelighed interesseret i at faa saa mange Medlemmer som muligt; men standser Varetilførslen — som under Krigen — er det berettiget at nægte Optagelsen af nye Medlemmer, saaledes som man gjorde det i en Række norske Foreninger. Det er Sindings Opfattelse, at man ogsaa burde være gaaet denne Vej i Danmark. Endvidere rejses det Spørgsmaal, om de af Arbejderne oprettede Foreninger ikke vilde være berettigede til at standse for Tilgang fra andre Samfundsklasser, hvis de engang fik saa store Reservefonds, at Indtægten af disse vilde blive af væsentlig Betydning. Dette Formaal kan opnaas blot ved at lægge Udsalgene fortrinsvis i Arbejderkvarterer. — Om den frie Adgang til at udtræde af Foreningen bemærkes, at dette Forhold hidtil ikke har haft stor Interesse, da der har været stadig Fremgang i Medlemstallet. I det Øjeblik Bevægelsen standser sin Fremmarch, vil Spørgsmaalet imidlertid rejse sig, og man vil da sikkert i nogen Grad begrænse det enkelte Medlems Ret til ved Udmeldelse at trække væsentlige Beløb ud af Foreningen paa eengang. Iøvrigt vil store Reservefonds virke som en god Modvægt mod de skadelige Følger af mange Udmeldelser.

Under Afsnittet om Medlemmerne og Ledelsen omtales Kooperationens demokratiske Styreform, hvor hvert Medlem har een Stemme. I Oslo er det dog en Betingelse for at udøve Stemmeret, at man har købt for mindst 300 Kroner. Den formindskede Indflydelse for det enkelte Medlem forklares som den naturlige Følge af Bevægelsens Vækst. Nu har Medlemmerne kun Adgang til gennem de offentliggjorte Beretninger at følge Udviklingen, hvorimod det nærmere Kendskab til Enkeltheder forbeholdes Repræsentanterne. I Modsætning til ved Rigsdag og Kommunalbestyrelse er Medlemmerne ikke i Stand til at bedømme den enkelte Repræsentants Virksomhed, saa man ved de aarlige Kredsmøder maa kritisere Repræsentantskabet som Helhed.

I et følgende Afsnit gives en Fremstilling af de private Foretagender. Det paavises bl. a. herunder, at det man i Social-økonomien kalder for Driftsherrevinst kan betragtes ud fra to forskellige Synsvinkler: dels den Fremgang, som blot svarer til andres Tilbagegang, dels et Tillæg for selve dette at have baaret en Risiko. Iøvrigt mener Sinding, at Risikoen ved Detailomsætning er mindre end i mange andre Virksomhedsgrene. — I Modsætning til Industrien benytter Detailhandelen kun i ringe Grad Stordrift, hvilket skyldes Frikonkurrencen. Her som paa saa mange andre Omraader viser det sig altsaa, at Frikonkurrencen ingenlunde giver det største samfunds-økonomiske Udbytte. Efter forskellige Betragtninger over Detailhandelen og Varepriserne slutter Sinding dette Afsnit med at stille Spørgsmaalet: Hvor højt skal man vurdere Forbrugernes Interesse i at have en Detailhandel lige ved sin Bopæl? Det bliver en Bedømmelse af rene Konsumentinteresser, som det er vanskelig at anslaa i Penge.

Sidste Halvdel af Bogen omhandler Kooperationens økonomiske Stilling i Samfundet.

Forbrugernes Stilling som Driftsherrer er bestemt af, at det Overskud, der eventuelt fremkommer, næsten udelukkende skyldes dem selv. Det er derfor naturligt, at Overskuddet kun fordeles mellem Medlemmerne. Ofte prøver man imidlertid at gøre Funktionærerne særligt interesseret i Foreningerne ved at give dem Andel af Overskuddet under een eller anden Form. I Storbritannien har saaledes tidligere den skotske Fællesforening praktiseret dette System, men forlod det af forskellige Grunde i 1918. I Oslo har man stadigt et saadant System.

I følgende Afsnit skildres, hvorledes Kooperationen for at faa nogen Betydning maa virke hen til at koncentrere Omsætningen paa færre Led, ligesom Forholdet til Monopoler indgaaende diskuteres.

Til sidst analyseres Overskuddet, saavel Aarsagerne dertil som dets Anvendelse. Sinding skelner mellem dynamiske og statiske Dele af Overskuddet. Som dynamiske Bestanddele nævnes 1) Besparelser ved at Bestyrerlønnen er beskeden i Sammenligning med den Godtgørelse, Købmændene faar for tilsvarende Arbejde, 2) Besparelser ved den tekniske Koncentration, 3) Renteudbytte af opsparede Fonds, 4) Besparelser ved at undgaa Arbejdskonflikter, 5) Inflationsfortjenester under Perioder med stigende Priser. I Modsætning til de dynamiske Aarsager opstilles de statiske, der fremkommer selv efter at Kooperationen har konkurreret med Privathandelen i længere

Tid. De statiske Bestanddele, som i større eller mindre Grad er Godtgørelse for Ofre fra Medlemmernes Side, er følgende: 1) Risiko for Forbrugerne (navnlig i Begyndelsen af Foreningens Levetid), 2) Kontant Salg (den vigtigste Aarsag til statistisk Overskud), 3) Muligvis højere Priser, 4) Muligvis mindre „Tilgift“, 5) Forskellige Besparelser ved Lokaler og Ekspedition, 6) Fast Kundekreds. Alle disse forskellige Aarsager til Overskud behandles udførligere.

Uden at forringe nogen af de andre Bøger om Kooperationen, som er skrevet i Skandinavien, tør man dog sige, at vi her endelig har faaet det Værk, som paa en fuldtud videnskabelig Maade behandler denne vigtige Samfundsbevægelse. Hertil kommer, at Fremstillingen helt igennem er klar og letforstaaelig, saaledes at Bogen maa være selvskreven som Grundbog i Studiekredse om Forbrugskooperation.

Henry Stjernqvist.

J. MORGAN REES. *Unemployment as an international problem.* (P. S. King & Son) London. 1926 (188 S.). Pris 10 sh. 6 d.

Det er naturligt efter den sidste halve Snes Aars Erfaringer at forsøge en Behandling af Arbejdsløsheden som et internationalt Problem. Der har ikke blot i de samme Perioder været stor og langvarig Arbejdsløshed i mange Lande, hvad der jo kunde forklares ved, at ensartede indre Aarsager har virket flere Steder, og eventuelt, at en vis psykologisk „Smitte“ har faaet Ondets Udbrud til at brede sig fra Land til Land. Nej! Iøjnefaldende Aarsager til Arbejdsløsheden i de enkelte Lande har været af international Natur: Grænseflytninger, Opstaaen af nye Stater og Sønderlemmelse af gamle, Ødelæggelse af Statsfinanser paa Grund af Krigens Begivenheder med deraf følgende Inflation, Krigserstatning, Europas Krigsgæld til Amerika, Tab af oversøiske Markeder, den paatrængende Eksport fra Lande med Kapitalflugt og indadtil højere vurderet Valuta o. s. v.

Det er derfor berettiget og paaskønnelsesværdigt, naar Mr. Rees har søgt at samle dette omfattende og aktuelle Spørgsmaal i en forholdsvis kort Bog. Det er dog ikke lykkedes ham at faa noget særligt værdifuldt ud af det. Der gives bl. a. Statistik over Arbejdsløsheden og Udenrigshandlen i mange Lande, store Mængder af Tabeller og Tal i Teksten, som alligevel er utilstrækkelige for en Bedømmelse af Sammenhængen mellem de to Forhold, fordi man faar meget lidt